

TRÆARTSSAMMENSÆTNINGEN AF STATSSKOVENE

af

K.F. ANDERSEN

Skovstyrelsen,

Strandvejen 863, DK-2930 Klampenborg

Dansk skovbrug er intensivt i den forstand, at der i et par hundrede år er lagt store anstrengelser i bevidst at styre skovenes sammensætning og opbygning. Det gælder måske især træartsanvendelsen. Man har dels søgt og fået tilvejebragt et stort udvalg af træarter, som har udgjort en mulighed. Man har dernæst benyttet sig flittigt af de valgmuligheder, som blev givet. Resultatet er, at den danske skovtræflora nu er en ganske anden end den oprindelige.

Nogle vil finde skovene rigere, andre finde dem fattigere som følge af den ændring, der er sket. Det er nok især et spørgsmål om holdning, for ikke at sige ideologi.

Den træartssammensætning, som findes i 1980'ernes skove, kan imidlertid ses som et stykke skovdyrkningshistorie. Hver enkelt træarts placering på et hvilket som helst areal er bestemt af et bevidst valg, er ikke noget naturgivet og har ikke været det siden begyndelsen af 1800-tallet.

Træarternes dyrkningshistorie i skovene, sådan som denne historie fremgår af et øjebliksbillede, dækker over mange, og meget blandede, gode hensigter og idealer, adskillige fejltagelser og fejlslagne forhåbninger, en hel del stædighed hos skovbrugeren og – indrømmet – også en del vankelmød.

De kringlede veje, som træartsvalget i dansk skovbrug har fulgt og med stor sandsynlighed vil følge, skal ikke kortlægges i enkeltheder her. Men det kan være rimeligt, at de offentlige skove, statsskovbruget, redegør for, hvordan man her har anvendt, nu anvender og i fremtiden vil anvende det dendrologiske lager, der er til rådighed.

Status 1982, oversigtligt

Statsskovene er ikke jævnt fordelt inden for landets grænser, men er dog repræsenteret i alle landsdele. Man må derfor regne med at finde de fleste af de i Danmark anvendte skovtræarter inden for statsskovene. Jævnfører man Danmarks Statistiks arealopgørelse med statsskovenes, er der da også en ganske god overensstemmelse.

Status for de 20 almindeligste træarter på det ca. 1.000 km² store bevoksede statsskovareal ser ud, som vist i figur 1.

Fig. 1

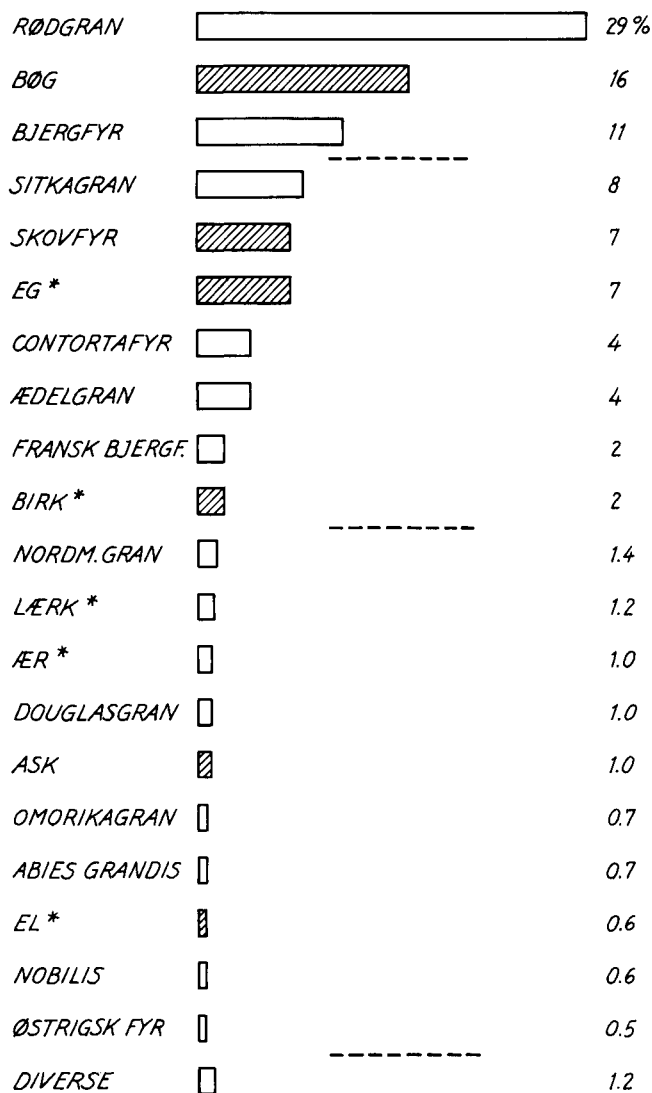

Fig. 1. De 20 almindeligste træarters andel af det bevoksede statsskovareal, hele landet.

Med * er markeret »forstlige arter«, der omfatter to eller flere botaniske arter.

De oprindeligt hjemlige træarter er fremhævet med skravering. De udgør tilsammen 33% af skovarealet. Mindst halvdelen stammer dog fra ikke-danske frøkilder. 3 dominerende træarter (rødgran, bøg og bjergfyr) udgør 56% af skovarealet. 7 almindelige træarter dækker 34%.

10 jævnt forekommende træarter dækker 9%.

25-50 sjældne træarter står for den sidste 1%.

Landsdelsvis opgørelse

Skovenes vækstbetingelser og deres dyrkningshistorie afspejles i de regionale træartsfordelinger. Med faldende vækstlighed kan statskovene inddeles i 6 regioner: Øst- og Sydjylland, Nordsjælland, Øer i øvrigt, Midtjylland, hedeplantagerne og klitplantagerne. Det giver ikke en helt klar og naturlig adskillelse mellem egentlige skovtyper, men er et praktisk kompromis.

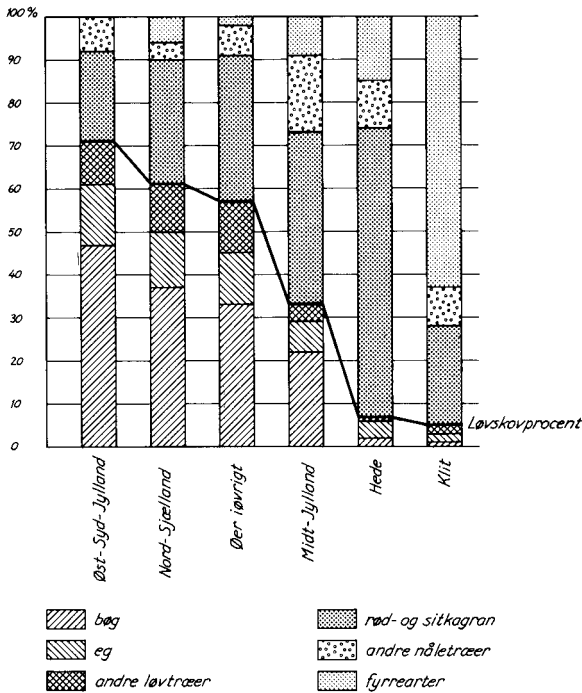

Fig. 2. Træartsfordeling i landsdelene, statsskovarealet.

Hver af landsdelene har sin kombination af dominerende skovtræer, se figur 2. De fire vigtigste træarter, der i hver egn udgør 70-80% af skovarealet er:

Sydøstjylland	Nordsjælland	Øerne i øvrigt	Midtjylland	Hedeplant.	Klitplant.
Træart	Træart	Træart	Træart	Træart	Træart
%	%	%	%	%	%
Bøg	Bøg	Bøg	Rødgran	Rødgran	Bjergfyr
47	37	33	34	62	30
Rødgran	Rødgran	Rødgran	Bøg	Bjergfyr	Sitkagran
17	28	32	22	7	20
Eg	Eg	Eg	Eg	Contortafyr	Skovfyr
14	13	12	7	5	16
Ask	Skovfyr	Ær	Skovfyr	Ædelgran	Contortafyr
5	5	4	7	4	10

Udviklingen til nu

Denne træartssammensætning er, som alle ved, ganske fjern fra den oprindelige. Men de ændringer, der foregår, er langsomme. Især i Østdanmark er det en solid konservatisme, der fremgår af udviklingsforløbet i størstedelen af dette århundrede.

Figur 3 gengiver summarisk træartsfordelingen i de nordsjællandske statsskove fra 1920 til nu. Inden for samlegupperne »andet løvtræ« og »nåletræ« kan man notere henholdsvis en fremgang for ær, henholdsvis en formindskelse af rødgranens andel. Men alt i alt må ændringerne betragtes som beskedne. Det nordsjællandske skovlandskab er noget varigt, på det nærmeste uforandret.

I de magre egne af Jylland har ændringerne i træartsanvendelsen været hurtigere og mere dybtgående, og de vil fortsætte.

Ændringerne

Man kan få en pejling af den sidste menneskealders bestræbelser på at regulere træartsanvendelsen ved at sammenligne det areal, som er forynget i 1940'erne med kulturarealet i 1970'erne.

I statsskovene som helhed er løvtræandelen steget lidt (fra 22 til 24%) i de 30 år.

De vindende og de tabende har især været:

	% af aldersklassens areal		Landsdele med større forskydninger
	1940-49	1970-79	
Eg	5	9	Nordsjælland, Klitplantager
Ær	1	3	Østdanmark
Rødeg	2	–	
Rødgran	44	31	Nordsjælland, Midtjylland, Hedepl.
Sitkagran	7	13	Jylland
<i>Picea omorika</i>	–	4	Hedeplantager, Klitplantager
<i>Abies</i> -arter	5	15	Generelt
Bjergfyr	9	–	Hedeplantager, Klitplantager

Hvis sådanne forskydninger er vedblivende og ensrettede, vil de, uanset at de i sig selv er lidet radikale, efterhånden ændre skovbilledet kraftigt.

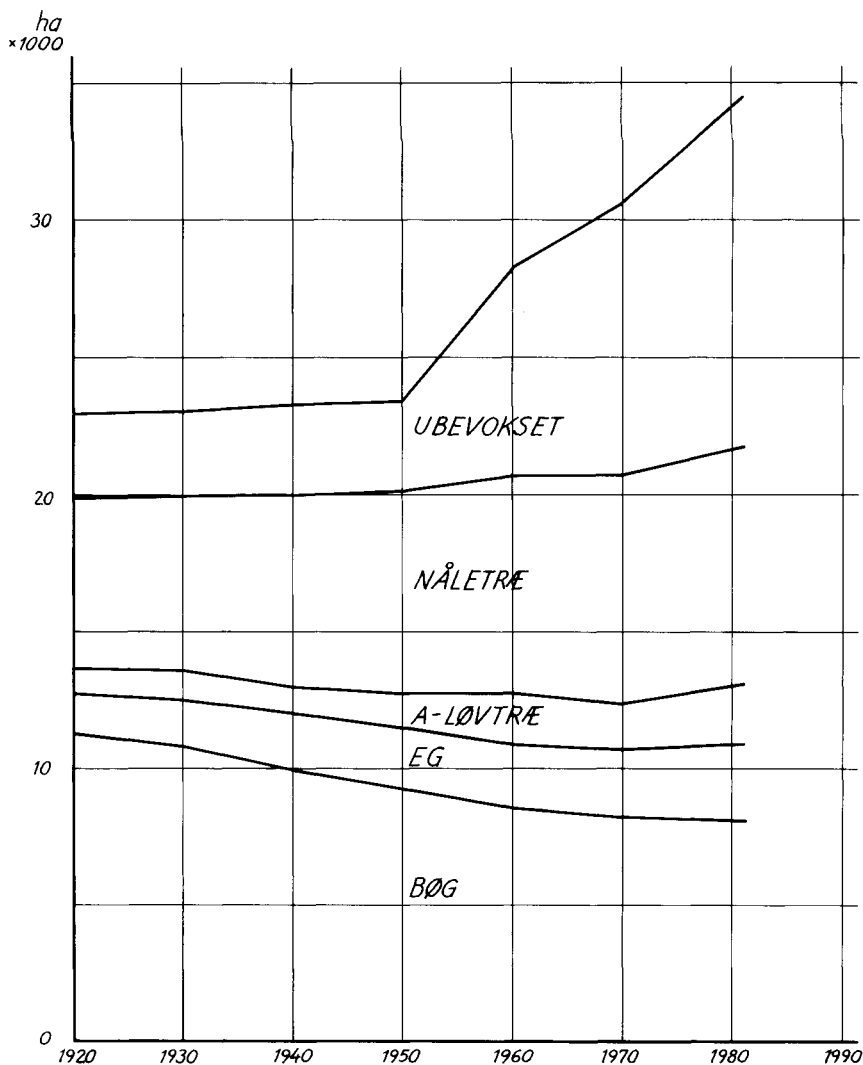

Fig. 3. Udviklingen 1920-81 af de nordsjællandske statsskoves træartssammensætning.

De skiftende træartsvalg skyldes ret beset kun ét forhold, nemlig de vedvarende bestræbelser på at udnytte de stadig forbedrede vækst- og dyrkningsbetingelser i skovene bedst muligt. Det medfører en nedgang i de robuste træarters andel og en forøgelse af de mere krævende. Bestræbelserne kan være vellykkede, som rødgranen er et godt eksempel på. Eller de kan være mindre vellykkede, og der vil blive efterladt nogle hundrede ha af en uddød mode i dyrkningshistorien.

Ved hjælp af aldersklassefordelingerne af de enkelte træarter kan man med eksemplerne figur 4, 5, 6 og 7 vise nogle historiske forløb, der afviger stærkt fra hinanden. Aldersklassefordelingen oplyser med et par forbehold, hvor store arealer af en træart, der i hvert 10-år er *TILGÆT* træartsklassen. *AFGANGEN*, i den ældre del, oplyses derimod ikke.

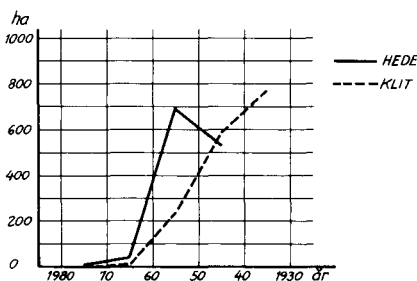

Fig. 4. De uproduktive træarters vigen i bjergfyr i hede- og klitplantagerne. Pionertræarten bjergfyr er på vej til at forsvinde fra hede- og klitskovene, hvor den har været dominerende. Siden ca. 1960 er den ikke plantet.

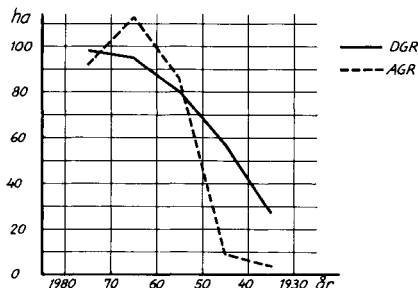

Fig. 5. De produktive træarters fremtrængen: Douglasgran i Midtjylland, *Abies grandis* i hedeplantagerne. Det er i beskedent format, men tilsyneladende vedholdende, at de produktive, men krævende træarter afløser de gamle plantagebevoksninger af bjergfyr og rødgran.

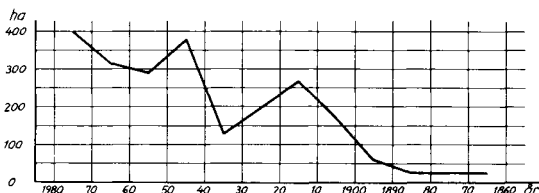

Fig. 6. Den ønskede træart stabiliseres: Eg i Nordsjælland. Egen havde kun en beskedent plads i 1800-årenes skovkulturer. De sidste 80 år er den brugt flittigt, således at en balanceret egeskov er ved at blive frembragt.

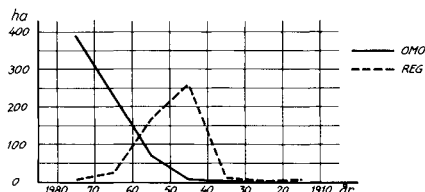

Fig. 7. »Modetræarter«; på vej ind (serbisk gran) og ud (røde), hele landet. Rødegen er et forsøg, der blev opgivet; den serbiske gran et forsøg, der måske vil blive opgivet, måske blive en succes.

Den fremtidige træartsfordeling

Det er næsten uundgåeligt, at selv med den bedste eller dårligste vilje til at ændre deres sammensætning, vil skovene indeholde næsten de samme træarter, som nu både om 10 og om 20 år. Statsskovenes planer om et træartsskifte er langt fra at være radikale.

Hvis man bruger de sidste 20 års kulturtræarter til en proportional fremskrivning af den fremtidige træartsfordeling, d.v.s. om et århundrede eller mere, vil de 4 vigtigste træarter i den enkelte landsdele være:

Sydøstsjælland		Nordsjælland		Øerne i øvrigt		Midtjylland		Hedeplant.		Klitplant.	
Træart	%	Træart	%	Træart	%	Træart	%	Træart	%	Træart	%
Bøg	43	Bøg	30	Rødgran	39	Rødgran	32	Rødgran	54	Sitkagran	22
Rødgran	16	Rødgran	29	Bøg	22	Bøg	13	Eg*	8	Skovfyr	19
Eg	11	Eg	23	Eg	12	Douglas*	11	Sitkagr.*	5	Eg*	15
Ær*	7	Ær*	6	Ær	8	Eg	10	Ædelgran	5	Ædelgr.*	14

Med * er markeret træarter, som »rykker op« i klassen af betydningsfulde elementer i skovbruget. De træartsforskydninger, som planlægges løbende i disse år, svarer meget vel til dette billede, men dog ikke ganske: Bøgens plads vil blive fastholdt, lidt forskudt mellem landsdelene. Egen vil fortsat vinde frem, mens ær i nogen grad er en midlertidig foranstaltning. Især i Vestdanmark vil bjergfyr- og rødgranarealet mindskes til gunst for en mere differentieret nåletræskov.

I bunden af træartsspektret, blandt de sjældne træarter, vil der næppe ske store forskydninger i de kommende årtier. Statsskovbruget betragter det som lidt af en national pligt at sikre voksesteder for de oprindelige danske løvtræarter som ask og lind.

Pligten til at frembringe bestande af helt nye arter vejer derimod ikke tungt. Der skal en stadig mere og mere solid motivering til at foretage eksperimenter i den store stil.

Ledemotivet for statsskovenes træartsvalg er og bør være meget enkelt. Det kan i al korthed siges at være frodighed: I det lange løb at forøge skovens frodighed og vækstlighed igennem træartsvalget, i det korte løb at bruge de arter, som bedst muligt drager nytte og giver udbytte af den frodighed, som er til stede.